

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET
Tekstilni i modni dizajn

ZAVRŠNI RAD
KULTURA ODIJEVANJA 20IH GODINA 20. STOLJEĆA I NJEZIN
UTJECAJ NA MODU

Doc. Dr. Sc. Katarina Nina Simončić

HRVOJE RADMAN LIVAJA/9437/TMD

Zagreb, Rujan 2017.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF TEXTILE TECHNOLOGY
Textile and fashion design

BACHELOR DISSERTATION
CULTURE OF DRESSING IN 20s YEARS OF 20TH CENTURY
AND ITS INFLUENCE ON FASHION

Doc. Dr. Sc. Katarina Nina Simončić HRVOJE RADMAN LIVAJA/9437/TMD

Zagreb, September 2017.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA:

Zavod za dizajn tekstila i odjeće

Modul: Modni dizajn

Broj stranica: 51

Broj slika: 70

Broj literaturnih izvora: 12

Članovi povjerenstva:

1. Dr. sc. Silva Kalčić, predsjednik
2. Doc. dr. sc. Katarina Nina Simončić, član
3. Izv. prof. dr. sc. Martinia Ira Glogar, član
4. Doc. art. Paulina Jazvić, zamjenski član

Datum predaje:

SAŽETAK

Kroz ovaj rad pokušat ću uzeti jedno desetljeće iz povijest mode i odijevanja i smjestiti ga u prostor i vrijeme okarakterizirajući ga sa detaljima specifičnim za njegovo prepoznavanje. Moda se svaki dan razvija, i preokretom sa devetnaestog na dvadeseto stoljeće taj se proces ubrzao, cijeli svijet se zapravo ubrzava pojavom strojeva koji u mahu zanose sve ljude. Gradovi se užurbanije grade, New York i Pariz postaju centar ovog desetljeća koji konstantnim komunikacijskim protokom simultano vrvi popularnošću. Svi žele biti tamo, a oni koji su imali dovoljno sreće da budu, ostali su zapamćeni u povijesti.

Umjetnost i moda u konstantoj povezanosti, usudio bih se reći da jedno bez drugoga ne postoji, ali i pisci i pjesnici toga doba postratnu težinu oslikavaju na specifičan način. Taj boemski duh, osjećaj u čovjeku kao da je izgrađen od čelika, neuništiv, neutaživa želja da živi život uvelike je zaslužna za protočno globalno emocionalno dobrostanje.

Moda se pojavi, prođe i nestane, možda bi bilo pogrešno reći da nestane, ona se transformira u nešto drugo, novo, zanosnije i skladnije duhu vremena kojem pripada, ona ne urani niti zakasni, ona čeka svoje pravo vrijeme i onda pokuca na vrata, a u 20im godinama dvadesetog stoljeća na vrata je pokucala radikalnija no ikada prije. Uzbuđen sam zbog svega što nam ovo istraživanje donosi, i zbog svih mjesta na koja će nas odvesti.

Ključne riječi: flapper, jazz, speakeasy, „I“ silueta, bob frizura, cloche

SUMMARY

Through this work i will try to take up a decade in history of fashion and dressing and place it in space and time characterizing it with details specific for recognition. Fashion is developing by each day, with the ninteen to twentieth century turnover that process is now sped up, the entire world is actually speeding up since the machines have apeared which in one swoosh leave all men breathless. The cities are now biolding faster, New York and Paris are becoming the center of this decade with constant comunicational flow simoultaneously crazes with popularity. Everybody wants to be there, and those that were lucky enough to be, have been remembered in history.

Art and fashion in constant link, I would dare to say that one without the other does not exist, but writers and poets of the era postwar weight describe in a specific way. That bohemian spirit, the feeling inside a man like he was made out of titanium, indestructable, untamed thirst for the alive life is in large sum the reason behind flow of global goodbeing.

Fashion appears, passes and vanishes, maybe it would be worng to say it vanishes, fashion transforms into something else, new, stunning and warm at heart of the era it belongs to, fashion is never late and never early, fashion waits the right time and then knocks on the door, and in the 20s years of 20th century fashion knocked on that door more radical than ever before. Excited as to what this research will bring us, and all the places it will take us to.

Keywords: flapper, jazz, speakeasy, „I“ silhouette, bob haircut, cloche

Sadržaj:

SAŽETAK	1
SUMMARY	1
UVOD	1
1. Važni događaji koji su ostavili svoj utisak u svijetu mode u dvadesetim godinama dvadesetog stoljeća	3
1.2 Flapper.....	3
1.3 Manifest.....	3
1.4 Brz ritam.....	3
1.5 Josephine Baker	3
1.6 Ples	4
1.7 The Jazz Singer	4
2. Odijevanje žena od 1920. do 1930.....	5
The Saturday Review: The Revolution In Dress, 29. kolovoz 1925. ^[10]	10
2.1 ŽENSKA VISOKA MODA	11
2.2.1 Coco Chanel.....	19
2.2.2 Mala crna haljina.....	21
3. Ženski modni dodaci od 1920. – 1930.....	24
3.1 Oglavlja	24
3.2 Nakit.....	27
3.3 Rukavi	29
4. Ženski kaputi	34
4.1 Ljetni kaputi ili jakne	34
4.2 Proljetni ogrtač	34
4.3 Zimski kaput.....	36
4.4 Ženske kabanice	37
5. Čarape.....	38

6. Cipele i torbice	39
7. BITI ŽENA U DVADESETIMA	40
8. Muško odijevanje od 1920. – 1930.	41
8.1 Muškarci i moda.....	43
8.1.2 Dodaci	44
8.1.3 Princ od Walesa.....	45
9. KULTURA U DOBA GATSBYJA	46
9.1 SLIKA NEW YORKA.....	46
ZAKLJUČAK.....	48
Literatura:.....	51

UVOD

1920e nadolaze kratko nakon Prvog svjetskog rata u kojem su žene počele raditi, socijalizirati se u mješovitim društvenim skupinama, žene imaju pravo glasa, i žele nositi hlače, ali je još uvijek prerano za toliko radikalne promjene. Dvadesete počinju i završavaju zadizanjem haljine koja u početku biva do pola lista te se penje sve do koljena, a jako hrabre i prelaze tu liniju. Osim skraćivanja haljine, žene se oslobađaju strogo zatvorene forme, odbacuju korzete, i potpuno negiraju žensku liniju noseći haljine i suknje koje su ravno rezane, koje ne naglašavaju niti jedan ženski atribut, cilj im je imati što ravniju liniju. Struk i remen se spuštaju na bokove, nosi se mnogo nakita, perja, perli, bisera, dragog kamenja, vrpce, šalova, marama, kapa, šešira, rukavica, kite se i ukrašavaju razni djelovi odjeće zasebno.

Ta nova žena reže svoju kosu u opće popularan „bob“ koji je kroz tih deset godina a i dan danas česta i omiljena frizura žena, ona se druži sa muškarcima na privatnim i javnim zabavama, vozi auto, ima posao, pije alkohol, iako je to razdoblje prohibicije alkohola, ona flertuje i zavodi, pleše, skače, veseli se i uživa u svojoj laganoj i poletnoj slobodi unutar svog dječarastog tijela. Nije ni čudno što su se razvili plesovi poput Charlestona, odjeća je napokon bila savršena za tako nešto, ženino tijelo napokon je bilo nesputano slojevima, utezanjima, suknjama do poda, ona se napokon može osjećati slobodno i lagano. Takav duh se prenosi na sve slojeve, od svjetla burleske do kockice leda u čaši nekog njujorškog brka.

Zaista je važno spomenuti i veliku Coco Chanel i njenu biografiju makar na kratko, s obzirom da je ključan faktor iz kojeg kreatorica crpi svoju inspiraciju, posebice njene ljubavne veze, putovanja i doživljaji svakodnevnog života. Ona postaje omiljena osoba svakoj ženi jer razumije tu žensku potrebu da pobjegne od svoje ženstvenosti nakon što je stoljećima bila zarobljena u nju, i ona sama ide protiv nekih normi i pravila suvremenog društva noseći hlače i van ugone svog doma. Sama je ismijavala neke detalje u modi koji su pod ničijom naredbom postali norma, i naravno da je gurala svom snagom da se bori protiv vjetrenjača šetajući kroz svijet kao individualac.

Svako malo imamo neki novi trend za kojim svi polude, pa tako se pojavljuju plesovi Charleston i Lindy hop, senzacionalna Gabrielle „Coco“ Chanel po prvi puta široj javnosti predstavlja svoju vječnu malu crnu haljinu koja je i dan danas omiljeni komad

tkanine u ženskom ormaru. Žene igraju sport – tenis, a muškarci su ljudi za golfom, koji zbog svojih modnih novina kroz dvadesete postaje omiljeni način za modno osviještene muškarce da se iskažu. Muška moda nakon desetljeća tišine oživljava pojavljujući se u časopisima, a njen pionir bio je Princ od Walesa. Promjene koje on donosi u mušku modu čuju se daleko i brzo. Iako žene tijekom dotičnog desetljeća imaju mnogo više modnih promjena, muške svakako ne smiju ostati izostavljene. Naravno ususret svemu tome neizostavan kulturološki aspekt pruža „Veliki Gatsby“ od F. Scott Fitzgeralda. Ovim seminarom obuhvatiti ću modu te ponašanje društva ispipavajući koje uzročno posljedične radnje društva su zapravo kretale to društvo.

1. Važni događaji koji su ostavili svoj utisak u svijetu mode u dvadesetim godinama dvadesetog stoljeća

1.2 Flapper

1920. Gabrielle „Coco“ Chanel se probija na američko tržište sa *flapper* djevojka stilom, to su bile djevojke koje su nosile haljine 3cm ispod koljena, malog oglavlja, kratke kose, nerijetko bob frizura pa i kraće. 1926. ona dizajnira malu crnu haljinu – bez rukava, malo iznad koljena, koju kasnije promoviraju Dior(koktel haljina), Balenciaga i Givenchy (*Doručak kod Tiffany*) te time postaje objekt koji se mora posjedovati.

1.3 Manifest

1920. manifest futurizma u kojem se govori ženama da odstupe od pravila i da nose različite cipele, odjeću bez ovratnika i gumbova. Utjecajem geometrijskog kubizma Stefanova i Popova u Rusiji pišu dva manifesta u kojima inzistiraju na oslobađanju od muških ornamentata, propagiraju trokute, krugove i pravokutnike, korištenje crvene, bijele i crne boje.

1.4 Brz ritam

Još jedan udar s istoka dolazi otkrićem Tutenkamonove grobnice 1922. što postaje temelj *art deco* stila. Javlja se jazz kultura i mnogi muški i ženski izvođači postaju slavni, ljudi žive brže i užurbanije no ikad, pojavljuje se zvuk na filmu, automobil, već ranije se razvila radionica za suvremenu odjeću, dvadesete su doba strojeva, kada se posao obavlja brže, rasprostranjenije i jednostavnije. Brži ritam života dovodi i do brže glazbe, bržih plesova, pa se tako 1923. razvija *Charleston*, ples desetljeća koji svoj vrhunac doživljava nakon sredine dvadesetih, od 1926. do 1927. Ples ujedno i zbog ritma glazbe iznimno je skakutav i pokretan, zahtjeva pokrete svih dijelova tijela, razigranost pokreta za vrijeme plesa pratila je modu gdje kraća i slobodnija ženska odjeća pogoduje pokretu.

1.5 Josephine Baker

S njenim nastupima 1920ih godina u njenim "jedva tu" haljinama, Josephine Baker šokirala je Pariško društvo njenom izloženom golom kožom. U narednom desetljeću postala je poznata ne samo po svom stilu nastupa, nego također po svojim kostimima. Iako je njen izgled bio smatran vulgarnim, njene haljine bile su inspiracija mode 1920ih

i 1930ih. Ona je oblikovala novu kulturu, koja je oslobađala modu i ples vodeći svijet u novu eru večernjih haljina.

1.6 Ples

Ples sa malih ekrana širio se na svakidašnjicu, tako je manija za Chaleston haljinama, sa svojim dugačkim resama, postala najzvučniji životni stil dvadesetih. Otvaraju se prvi noćni klubovi, jedan od njih je "Cotton club" otvoren 1920. na uglu 142 Ulice i Lenox Avenije, Harlem, New York, jedan od rijetkih mjesta gdje je dozvoljeno socijalno miješanje crnih i bijelih rasa; još jedan ples koji je ponio svijet krajem 1920ih je Lindy hop, no on je vrh svoje popularnosti ipak ostavio za 1930e godine.

1.7 *The Jazz Singer*

Al Johnsonov *The Jazz Singer*, prva slika u pokretu sa zvukom ima svoju povijesnu premijeru šestog listopada 1927. godine. Ovo je ključan trenutak iz početaka povijesti filma. *The Jazz Singer* ujedno označava i kraj ere nijemog filma.

2. Odijevanje žena od 1920. do 1930.

1920. Amerikanka: pusteri šešir duboke kalote i spuštenog oboda, ukrašen našivenom pustenom vrpcom kontrastne boje, dugi laneni kaputić rezan iznad struka, dugi rukavi s orukavicama i džepovi s preklopom ukrašeni paspulima. Bluza s otvorenim ovratnikom nosi se preko širokog ovratnika i revera kaputića. Suknja do gležnja, svilene čarape, kožne cipele. (Slika1)

1921. Engleskinja: slamnati šešir širokog oboda, duboka glava omotana tankom svilom, kaput do koljena sa kopčanjem sa strane, visoki ovratnik oplećak, presvučeni gumbi, pojas i obrub rukava u kontrastnoj boji u kojoj je i uska haljina do gležnja. Kožne čizme, kišobran. (Slika2)

1921. Amerikanka: pusteri šešir širokog oboda okrenutog prema gore i ukrašenog pustenim cvijećem. Kaput do koljena od teške vunene tkanine, s visokim ovratnikom, kopčanje sa strane, sa polupojasom, velikim našivenim džepovima i ukrasnim paralelnim prošivima. Uska suknja do pola lista, svilene čarape, kožne cipele s remenčićem preko rista. (Slika3)

1921. Amerikanka: kratka valovita kosa; bluza od tanke svile s velikim ovratnikom obrubljenim čipkom i odgovarajućim orukavicama, suknja do pola lista sa širokom pasicom oko struka i džepovima sa strane. Kožne cipele s vezicom. (Slika4)

1923. Američka konobarica: kratka valovita kosa, malena plisirana kapica, haljina do pola lista, ovratnik i orukvice obrubljeni čipkom, pamučna pregača s dubokim okruglim izrezom i dubokim izrezima za ruke, pasicom u visini bokova od koje u naborima pada donji dio s našivenim džepovima. Pamučne čarape, kožne cipele. (Slika5)

1923. Njemica: kratka valovita kosa, djelomično ukovrčana, dvostruki ovratnik "Petar Pan" i veliki ukrasni čvor; haljina do pola lista, s ramenom pasicom, širokim rukavima, orukvicama. pojas na spušenom struku, donji dio s glačanim naborima, svilene čarape i kožne cipele. (Slika6)

1924. Francuskinja: valovita kosa, pidžama za dokolicu od tanke štampane svile s uzorkom golemog lišća. Širok vratni izrez, zvonasti rukavi, donji rub i prorez sa strane opšiveni svilom kontrastne boje od koje je i pojas vezan oko bokova. Hlače do gležnja, svilene čarape, satenske natikače s visokim potpeticama. (Slika7)

1924. Amerikanka: odjeća za jahanje: polucilindar, kosa obuhvaćena mrežicom, košulja i kravata, prsluk, kaputić uz tijelo s džepom na prsima i džepovima s preklopom. Uske hlače, visoke kožne čizme. (Slika8)

Slika1

Slika2

Slika3

Slika4

Slika5

Slika6

Slika7

Slika8

Slika1 - Slika8: [6]:183-184

1924. Amerikanka: kratka valovita kosa, haljina od laganoga vunenog štofa sa šivanim pojasom oko bokova, u gornji dio sprijeda stavljen umetak kontrastne boje i takve su i orukvice na usko krojenim rukavima; donji dio sa strane ima nabore. Svilene čarape, kožne cipele. (Slika9)

1925. Francuskinja: kratka valovita kosa, ogrlica od perli, kostim od vunenog žerseja, kaputić se kopča sprijeda cijelom duljinom, pruge kontrastne boje oko struka, uz donji rub kaputića i na zapešćima. Suknja s naborima do koljena, svilene čarape i kožne cipele s ukrasnim remenčićima. (Slika10)

1926. Njemica: kloš-šešir (cloche) bez oboda ukrašen širokom vrpcom i rozetom. Haljina do koljena, ovratnik, srednji dio prednjice i orukvice od tkanine kontrastne boje, umetnuti ukrasni paspuli na rukavima i sa strane duž haljine; pojas oko bokova sašiven od tkanine. Svilene čarape i kožne cipele. (Slika11)

1926. Francuskinja: kratka ravna kosa i šiške. Viseće naušnice i dugačka ogrlica. Haljina, bez rukava, četvrtastog izreza: gornji dio haljine poput bluze od pasice na grudima do bokova vanjski sloj je od čipke – komadi iste čipke vise od spuštenog struka niz donji dio haljine. Na boku ukrasno svileno cvijeće; velika lepeza od perja te cipele s T-remenčićima. (Slika12)

1927. Njemica: pusteni kloš-šešir (cloche), bluza širokog ovratnika; pleteni pulover s dubokim okruglim izrezom i dugim rukavima. Kaputić koji prekriva bokove, suknja od trikoa, s naborima. (Slika13)

1928. Francuskinja: kloš-šešir s obodom okrenutim prema gore, naušnice i ogrlica od staklenih perli. Kaput do koljena s krznenim ovratnikom i orukvicama, haljina V-izreza opšivenog tkaninom u kontrastnoj boji, vrpca takve boje oko bokova; pojas sašiven od tkanine; suknja s izglačanim naborima do koljena. Svilene čarape, kožne rukavice odgovarajuće boje, torbica bez drške, cipele s prekriženim remenčićima. (Slika14)

1928. Francuskinja: odjeća za tenis: na glavi ukrućen laneni štitnik, haljina za tenis s ovratnikom s reverima, bez rukava ali s proširenim ramenima tako da malo pokrivaju nadlaktice (tzv. *cap-sleeves*), spušenog struka i donjim dijelom s uglačanim naborima do koljena. Svilene čarape, platnene cipele s vezicom. (Slika15)

1929. Engleskinja: kloš-šešir s razrezanim obodom, ogrlica od perli, kaput do koljena s dugačkim krznenim ovratnikom, ukrasi od istoga krzna na rukavima, nisko postavljeni

džepovi s ukrasnim prošivima i gumbima, isti motiv i na rubovima rukava. Kožna torbica u obliku pisma, kožne cipele. (Slika16)

Slika9 – [6]:184-185

1929. Francuskinja: slamnati kloš-šešir ukrašen pustenim lišćem, haljina do koljena od kineskog krepa (crepe de chine) sa širokim četvrtastim izrezom opšivenim u kontrastnoj boji; ukrasne vrpce iste boje su i oko bokova i zapešća. Donji dio haljine sprijeda

dvoslojan, gornji sloj nabran i koso odrezan. Svilene čarape i kožne cipele s ukrasnim kopčama. (Slika17)

Slika17

Slika18

Slika17 – Slika18:

[6]:185

1930. Engleskinja: kloš-šešir s obodom zavrnutim nagore, ogrlica i naušnice od perli, kaput do koljena širokih revera, kopčanje s dva gumba, raglan rukavi s naborima skupljenim gumbom na zapešću; kožne rukavice, torbica i cipele.(Slika18)

Ono što je ključno za dodati u ženskoj modi jest da su dvadesete tek desetljeće udaljene od zatvorene forme, mnoštva podsuknji i korzeta koji su ženama zarobljavale prsni koš i trbuhe. Stoga nije ni čudno da dolazi do dekonstrukcije ženske forme, jer žene nastoje u potpunosti pobjeći od svega što ih veže za prijašnju zatvorenost, pa idu u krajnosti gdje se ženski struk u potpunosti gubi, mogli bismo reći da se zapravo spušta na bokove, gdje

je u dvadesetima mjesto za pojas, sredina, granica gornjeg i donjeg dijela. Ženska linija sada je potpuno ravna, te podizanje haljine od poda otkrivajući listove, pa čak i više, najsvježiji je seksipil. U svakom razdoblju tako i u dvadesetima imamo one malo buntovnije duše koje uvijek pronalaze nekakav nov način da se iskažu, tako su nestašne djevojke dvadesetih bile vidljive po čarapama spuštenim ispod koljena.

The Saturday Review: The Revolution In Dress, 29. kolovoz 1925.^[10]

U američkom časopisu "*The Saturday Review*" Edward Shanks piše o revoluciji u ženskom odijevanju. On se referira na svoje djetinjstvo kada su oko njega bile žene zarobljene u korzete, zakopčane do grla, sa slojevima i slojevima podsuknji koje su brisale pod kada bi se žene kretale, Shanks govori o olakšanju koje osjeća samo gledajući nekada izmučene žene koje su zbog svog prisiljenog načina odijevanja patile i mnoge bolesti, a sada šeću u laganim haljinama, otvorenih ruku i nogu, sada zrak dopire do njihovih pora. Shanks predstavlja ovu revoluciju haljine kao higijenski napredak, fizičko olakšanje i govori o ženi koja po prvi put ima pravo biti atraktivna i slobodna. Vrijeme u kojem su žene bile izgurane iz društva ako ne bi poštivale neugodan, zagušljiv kodeks odijevanja Shanks ismijava, baš kao što su žene koje sanjaju o hlačama nekada bile ismijavane. „U tim tamnim vremenima prije rata, ženska moda mijenjala se od godine do godine, ali uglavnom govoreći, to je određivao krojač. Onda, jednog dana, izluđen Bogom, krojač je abdicirao, bez da je znao što čini. Prva kratka suknja oglasila je zvono njegovog diktatorstva, i od tada ženstvenost nikada nije okrenula pogled natrag.“(Shanks 1925:1) On se malo narugao, maštajući o budućnosti u kojoj muškarci nose haljine a žene hlače, „Zaista smatram da bismo živjeli bolje ako se prepustimo učenju od slabijeg spola.“(Shanks 1925:1) Jesmo li zaista toliko daleki od takve budućnosti?

2.1 ŽENSKA VISOKA MODA

Desteljeće ranije došlo je do gubitka korzeta, izazivanjem nadalje kreatori su počeli

stvarati haljine otvorenih leđa, pa i prednjica do te razine da prednji vratni izrez doseže dotad neviđene ekstreme, razgolijevajući ženski torzo nepodržan korzetom. Nedostatkom armature novonastalog torza, grudi su padale prirodno što je dovodilo do redukcije standarda opsega prsiju, opuštenu s mekanom tkaninom s kojom se dodiruje. "U datom slučaju trodimenzionalnost prsa određivala je uporabu tkanine na tijelu."^{[1]: 8} Takav pristup kroju, gotovo izravnavanjem prsa dozvoljavao je otvoren, ali generalno neotkrivajuć pad prednje sredine sa ponešto dramatičnijom udubinom otraga, "to an expanse of *poitrine*".

Slika19 :

Mario Simon "MIRAGE: Robe du soir, de Paul Poiret" Gazette du Bon Genre br. 4 Svi 1920.

Donji dio tijela se oslobađa nešto kasnije, listovi na nogama po prvi puta u povijesti zapadne civilizacije su otkriveni na uobičajenoj dnevnoj haljini, na primjeru navedenom desno vidimo haljinu Nellie Harrington iz 1928. "Naravno, ova duljina haljine omogućavala pa čak i pokretala plesove ere, posebice tango i charleston."^{[1]: 21}

Slika20:

[1]: 21

Slika21:
Edward Molyneux
1926-27
Večernja haljina - detalj
[2]: 24

Flapper haljine dvadesetih su paralelno postojale u oba svijeta, bile su dostupne u visokoj modi, kao i u konfekcijskoj, no u konfekcijskoj je obično bila kitnjasta, s manje truda uloženo u izradu, dok je visoka moda morala održati nekakve više standarde hvatajući se za linearne interese haljine visokog stila koje su 1910te godine donijele. Edward Molyneux bio je modernistički dizajner ukusa koji je prijaio kupcima.

Imao je sposobnost da tako lagodno šeta po žici između uglađenosti stila visoke mode i modernističkih načela estetike. Njegova ambicija da bude socijalno i kulturološki napredniji u dobu Anite Loos i Gatsbyja. Ovom haljinom spušta pečat na svoje ime, uvezujući šljokice koje se prelijevaju u vertikalne trakice slobodnih duljina, "obložene žoržetom koji je porubljen za delikatan sjaj na vertikalnim filamentima."^{[2]: 24}

Slika22:

Edward Molynoux 1926-27

Večernja haljina

[2]: 25

Ono što je postao novi modni izazov je kako napraviti odjeću a da se ne oslanjaju više na linije tijela, da su dosadašnje proporcije razbijene i svedenene na linijsku jednostavnost, bilo je potrebno stvoriti forme koje bi zadovoljavale određene uvjete. Bitan faktor je da je odjeća udobna, da je tkanina mekana, bez da se oslanja na strukturu koja se nalazi ispod nje, odnosno više ni ne nalazi. Vionnet se iskazala kao pionir u svladavanju nove siluete suptilnog balansa, polirajući minimalnu strukturu djelovanjem na tkaninu da uspješno dočara volumen unutar promjenjive forme slobodnog pada. Dnevna haljina na slici uspostavlja balans potreban za eleganciju svilenim krepom marunski crvene boje, koji se rešetkasto prožima s jasnim uvidom u koncept plisea koji se ispod rešetkastog romba nabire.

Slika 23: Madeleine Vionnet, Dnevna haljina,
Marunski crveni krep

[2]: 51

Među svim suvremenim dizajnerima osjeti se promjena, na prekrasnom primjeru haljine Jeanne Lanvin iz Robe de Style 1924-1925 godine (Slika24), boja bjelokosti i crna u svilenom spoju interveniranom sa ružičastim i crnim baršunastim rozetama, vratni izrez je nešto otvoreniji, no još uvijek poprilično suzdržan, linija struka spuštenu je na bokove, a haljina pada do malo ispod polovice lista. Visoka umjetnost, pa tako i visoka moda s njom, uvijek su bili greškom povezivani s suverenim raspolaganjem, ali u prkos tome, visoka moda je uvijek bila korak ispred jer je podlijegala maštivom kreatora i klijentovoj volji. "Klijent koji zahtjeva sramežljiv profil može tražiti niski vratni izrez, dok drugi netko može tražiti alternativu. Dizajner bi dozvolio vrijetanje samo u modulima, ali odjeća visoke mode često postaje sinergija klijenta i kreatora."^[2]

Slika24

Jeanne Lanvin, *Robe de style*

[2]:23

Slika25

Jeanne Lanvin, cilindrična haljina

[2]: 51

U istom razdoblju, 1924, Jeanne Lanvin je dokazala da je besprjekorno vješta u novoj "I" silueti (Slika25). Svila boje bjelokosti intervenirana sa crnom svilom tehnikom aplikacija postavljenih na haljinu po ravnim linijama. Iskorištavajući datu cilindričnu plohu kao platno, Lanvin je stvorila umjetnost koja oduzima dah svojom elegancijom i

jednostavnošću. Paralelno potežući svoju liniju Robe de Style s novim dizajnima koji se povezuju sa Art Deco-om, uspjela je stvoriti repertoar istodobno modernih, svježih a i dekorativnih motiva. No to nije sve, na haljini prikazanoj na slici, Lanvin je hodala koncem po svakom rubu crne svile da je njene rubove učinila nevidljivima, što je cijelom komadu dodalo izgled odvojenog krojnog dijela.

Dok je Chanel postala nezaboravno ime do danas, Jean Patou imao je jednako značenje kao i ona 1920ih godina. On djeluje s novim mentalitetom u glavi, reformacija žene nakon rata uvodeći nove ideje gdje ženamože pronaći eleganciju u udobnosti sportske odjeće. Jednostavnošću dizajna njegove haljine promoviraju novu, osnaženu ženu, čime postavlja novi model žene u društvu. Njegova večernja haljina prikazana na Slici26 napavljena je od bijele svile te izvezena obojenim perlama i zlatnim škljokicama, a krojena je kao haljina za tenis. Jedina nadogradnja njegovoj sportskoj odjeći je uvez, tako jednostavno i briljantno rješenje.

Slika26:

Jean Patou, Večernja haljina, bijela svila, uvez

[2]: 80

Sloboda pokreta, novi plesovi, življa glazba, vibrantniji životi vladali su šarenilom, blještavilom svjetla, pa tako i rastrošnost perja koje je dopuštalo odjeći da bude fluidnija, egzotičnija, te iznad svega kao naj fleksibilniji oblik odjeće. Na priloženoj slici vidimo Louiseboulanger haljinu iz 1928. gdje je perje raščlanjeno na individualne filamente nojevog pera, čvorani zajedno da tvore dulje niti. Svaki segment je bojan drugom nijansom da bi zajedno tvorili efekt sjene. Njegova perja su više prokuhana da bi dobila sofisticiraniji izgled.

Slika27: Louiseboulanger haljina 1928

Slika28: Detalj

[2]: 104/105

2.2.1 Coco Chanel

Slika29: Coco Chanel, 1920

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Coco_Chanel,_1920.jpg (24.05.2017)

Hal Vaughan. *Sleeping with the Enemy: Coco Chanel's Secret War*. Random House (2011), str. 20

Od 1920. do 1923. Chanel je imala vezu sa velikim vojvodom Dmitrijem Pavlovitchem, unukom ruskog cara Alexandra II., i njene kolekcije iz tog doba prožete su ruskim utjecajima. Posebice važne za spomenuti bile su *shift* haljine (haljine koje padaju s ramena niz tijelo ravno, bez naglaska na struku ili u ikakvoj strukturi tijela, one su univerzalne za većinu tipova tijela), prsluci, bluze, večernji kaputi napravljeni u tamnim i neutralnim bojama sa finim, svijetlo obojenim folklornim ruskim vezovima šivanim od strane prognanih aristokrata. 1922. Chanel pokazuje dugu, uglađenu bluzu s remenom po uzoru na nošnju ruskog puka.

1923. ona još dalje pojednostavljuje svoj rez, ograničava se na par brokatskih tkanina, dok njen vez-crven i bež postaju omiljene boje godine.

1921. Chanel je lansirala svoj prvi parfem, No. 5, po općoj pretpostavci nazvan po njenom sretnom broju. Blend za No. 5 radio je Ernest Beaux, koji je koristio aldehide da pojača skupocjene molekule jasmína, osnove parfema. Chanel je dizajnirala bočicu i njeno pakovanje. To je prvi dizajnerski parfem. Na velikom uspjehu No. 5, Chanel predstavlja *Cuir de Russie* (1924.), *Bois des Iles* (1926.) i *Gardeniu* (1927.) prije kraja desetljeća.

Još jednom Chaneline ljubavne afere ostavljaju utjecaja na njene kreacije i odabir tkanina, pa tako njena veza od 1923. do 1930. sa engleskim vojvodom od Westminstera proizvodi sportsku odjeću, prsluke, košulje sa posebnim gumbima za manšete i sakoe. Nakon odmora u Škotskoj svojim kupcima predstavlja *fair isle* vunene i tvid uzorke. Vojvoda joj je kupio tvornicu da osigura ekskluzivne tkanine za njene nove stilove. Chanel također pronalazi inspiraciju u skromnijim artiklima iz muške mode, uključujući beretke, mornarske jakne (*reefer jacket*), mornarska odijela, koja su bila popularna među dobrostojećim klijentima. Coco je sama često nosila široke mornarske hlače, ignorirajući pravila koja zabranjuju ženama da nose hlače osim na plaži ili unutar svog doma kao večernje pidžame.

Chanel je dizajnirala malu crnu haljinu još 1913., kada je napravila crnu baršunastu haljinu sa bijelim okovratnikom na latice za Suzanne Orlandi. U travnju 1919. Britanski *Vogue* piše "Chanel si uzima na znanje manjak motorike i težinu življenja u glavnini u Parizu sada sa svojim crnim večernjim haljinama"^{[5]: 48}, ali tek kada Američki *Vogue* (1. Listopada 1926.) opisuje "muškobanjaste" crne dnevne haljine kao nešto što cijeli svijet želi, "mala crna haljina potresla je modni svijet. Iako crnina u modi nije bila novina, Chanel je kreditirana kao stvoritelj od samog početka."^{[5]:250-251}

2.2.2 Mala crna haljina

Tijekom 1920ih novonastali koncepti i poslijeratno stanje dovode do novog fenomena - žena koja pije. Ona je izišla iz privatnih koktel soarea i foajea, stoga kao popratni fenomen nastaje koktel haljina koja se kombinira sa pripadajućim rukavicama, šeširom i

Slika30 Originalni crtež male crne haljine, Coco Chanel,

<http://fashionstyleguru.wordpress.com/2012/07/27/coco-chanel-dress-the-story-of-chanel-little-black-dress/>

(23.04.2014.)

Sve žene i višeg i nižeg društvenog sloja znale su za važnost male crne haljine koju 1926. na svijet u konfekciji donosi velika Gabrielle „Coco“ Chanel, "Chanel je kreirala radikalno pojednostavljen stil ženske mode utjelovljen u maloj crnoj haljini."(Steele 2005:131). Mala crna haljina sa svojim prijevodom u konfekciju za sobom nosi etiketu kasno poslijepodnevne koktel haljine. S početkom dvadesetih sredstva putovanja su se gomilala, kao i sama popularnost putovanja tako su bogati Amerikanci uživali *riviere* francuske obale, a francuzi su obožavali američke gradove odmarališta kao *Palm Beach* („The Millionaire's Playground“). „Dok je američka elita promovirala ekskluzivne dizajne francuske visoke mode, većina Sjedinjenih Američkih Država ovisila je o izdanjima *Vanity Fair*-a i Američkog *Vogue*-a, kao i njihovom pokroviteljstvu u trgovinama odjećom za koktel sat“(Steele 2005:274).

Crni vuneni jersey, svila u satenu, Chanel 1926te uspostavlja modni stup koji do danas ostaje klasik svakoj djevojci u ormaru, mala crna haljina. Autori knjige “*Houte Couture*”^[2] malu crnu haljinu nazivaju arheotipom "sklonosti odjeće za društvene obrate i političke promjene". Kroz sve slojeve, kroz svaki detalj, jednostavan plebejski materijal postaje

cipelicama. Vrijeme koktela u glavnini je bilo između šest i osam poslije podne, no "uskladimo li koktel haljinu sa pravim dodacima ona može biti prigodna za bilo koje doba od tri do kasno na večer".^{[5]: 274} Koktel kultura svojom fleksibilnošću i funkcionalnošću postaje uniforma progresivne modne elite 1920ih.

elegantan čistom uporabom superiornije tehnike. Samo suknja je vezana, plisirana i opšivena, a ručno šivani remen koji se odmarao na bokovima sažimao je neimaštinu u luksuzu. Sama privrženost kreatorice sportovima, te nošnji muške odjeće dovodi do rješenja kroz izvanrednu izvedbu.

S krajem Prvog svjetskog rata Francuska visoka moda ovisila je posebice o američkoj klijenteli, tim više o američkim trgovinama odjeće koji kopiraju i promoviraju francuske kreatore. S obzirom da je kokteliranje poteklo iz SAD-a, francuzi su manje obraćali pozornost na stroge oznake linije, reza, šava i dužine koji američki časopisi propagiraju u svojim člancima za vrijeme njihovog *heure de l'aperitif*. To dovodi do slučaja u kojem dizajneri visoke mode (Chanel i Vionnet) kreiraju haljine za kasno poslijepodne, „iza pet“, što uključuje svileni top, široke hlače visokog struka – *palazzo* i preko njih ogrtače do pola lista. Louise Boulanger kreira studijsku haljinu – *les robes du studio*, ženstvenu ali prije svega neformalnu odjeću koju nose samo hostese na privatnim koktel okupljanjima (koktel haljina iz sredine 20ih na slici lijevo).

Slika 31: Coco Chanel, mala crna haljina

[2]: 26

Amerikanka svakog sloja znala je svoju „dobro ukroćenu crnu“ (Vogue, 1. svibanj 1943, str. 75). Dvadesete su ipak još uvijek malo prerano za kratke haljine stoga se mala crna nosila tek ispod koljena u svoje sate i afere. Iako je koktel ruho sadržavalo duže rukave, skromne linije vrata i oskudne ukrase dnevne odjeće, postalo je izdvojeno izvedbama večernje svile ili satena, umjesto kreme vune ili gabardine. Često jedina razlika između

dnevne i koktel odjeće bila je u crnoj tkanini (*fabric noir*) i koktel šeširu. Iako su šeširi u dvadesetima varirali u oblicima i vrstama, ipak koktel se čvrsto izborio za svoj opis koji krasi perja, bižuterija, upleteni vezovi koji indiciraju više formalnu estetiku. Kratke rukavice nosile su se uvijek uz koktel haljinu u ovom periodu i možemo ih pronaći u raznim bojama, iako su bijele i crne bile najpopularnije.

3. Ženski modni dodaci od 1920. – 1930.

Dvadesete godine prošlog stoljeća nalaze se na najboljem mjestu za rekonstrukciju umjetnosti, mode, za buđenje nove drugačije kreativnosti. To razdoblje se rađa iz fragmentacija kubizma i gradi se na ruševinama ugašenog Prvog svjetskog rata, kao feniks ustaje iz pepela i jakim glasom viče, a posebice žene. One režu svoje kose, oslobađaju se forme ženstvenosti i ulaze u komotnu i ugodnu odjeću, koja sada ima čak i manje tkanine. Žene se počinju baviti sportom kao što je tenis, izlaze vani, zabavljaju se na vanjskim okupljanjima, idu na plažu. One njeguju svoj svijetli ten, meku kožu, i kratku kosu.

3.1 Oglavlja

„Šeširi su visoki na kruni glave, uski na rubu, zaobljeni, ušiljeni, ravnog vrha ili kao kaciga.

Mali šešir odrezan pri vrhu sa ukrasom artičoke, kićenicama, ružama, ljiljanima, gardenijama, perjem i ljubičicama veoma je popularno.

Šeširi u svakodnevnoj upotrebi ostaju uz glavu. veći šešir može se vidjeti povremeno uz poslijepodnevnu haljinu, ali ostavljamo ga za ljeto i formalne ljetne mantile. Svila, saten, žoržet, mramorastog izgleda, duvetyne (- debela kruta tkanina koja se često koristi za izradu kazališnih zastora, ali do 1930ih se koristila za izradu kaputa, izvrsno blokira svjetlo zbog svoje iznimne neprozirnosti), flanel, velur, vrpca, fino sukno koriste se sami ili sa slamom. (...) Pri odabiru šešira pobrinite se da vam savršeno odgovara glavi. Mora biti dovoljno velik da se može navuki dobro preko glave, ali ne smije iskakati od nje. Uzmite u obzir vašu visinu i oblik i dužinu lica u odnosu na oblik i visinu krune i rez kose.“ – „*High Hatting the Spring Mode in New Millinery*“ članak iz *The Delineator* časopisa, travanj 1923.

Slika32 "Kloš-šešir (cloche)"

[7]

Slika33 "Turban"

[7]

ukrašavana cvijećem, draguljima, perjem, vrpčama i slično. Tkanina je često odgovarala haljini koju je djevojka nosila, i više se koristila kao večernji šešir nego kao dnevni dodatak.(Slika32)

Od početka, a posebice u sredini dvadesetih, neizostavan modni dodatak su razna ogjavlja: duboki pusteni „kloš“ šešir koji u potpunosti zatvara glavu kao kaciga, stoga i ima naziv *cloche hat* – stakleno zvono šešir, često je ukrašen također pustenom vrpcom za porub sa ukrasom sa strane(razna perja, cvijeće, dragulji, mašne, ili obična vrpca savijena u nekakav oblik). *Cloche* šešir je postao modna ikona dvadesetih. Maleni, usko prijanjajući kaciga-šešir prekrivao je novo skraćenu kosu. Rani stilovi su imali maleni obod koji bi se prema sredini desetljeća polako zavrnuo prema gore, a pred kraj dvadesetih se toliko smanjio da ga gotovo ili uopće nema. Takav šešir ženama je davao izgled samozadovoljne i ohole žene, ali u stvarnosti bio je samo modni trend. Tako su ti šeširi bili viđeni većinom na glavama starijih žena, mnoge mlade dame opredljejuju se za marame, poveze za glavu, ukosnice, perje, kopče i slično.(Slika31)

Još jedan popularan oblik ogjavlja bio je ženski turban, koji je na vrlo sličan način zatvarao oblik glave u potpunosti, ostavljajući vidljivo samo lice, no za razliku od *clochea* koji je imao produžetke koji su oko lica uokvirivali oblik šešira, turban je samo zarobljavao i zadržavao kosu unutar svoje forme. Turban je komad tkanine uredno naboran koji se kupio u točki iznad čela koja je kao kopča bila

Decentan oblik oglavlja koji je poput obruča robio glavu ostavljajući vidljivu frizuru svakako je traka za kosu koja se vezala preko čela na zatiljku. Redovito ukrašena sa desne strane bar nekim manjim draguljem, ako ne i perjem, cvijetom od tkanine, pusta ili nekog drugog materijala. U trake su bili uplitani i biseri i perle, a druga alternativa bili su marame koje bi se iznad desnog uha vezale i puštale da padaju do grudi ostavljajući vidljivu krunu glave. One su bile češći favorit mladih dama, ali i onih starijih koje su imale potrebu osjećati se

Slika34 Elle online - Tiffany and Co. The Great Gatsby collection

<http://www.elle.com/fashion/accessories/tips/g8098/jewelry-great-gatsby-tiffany/>

(20.05.2017)

mlado.(Slika34)

Slika35 "Povez za kosu s draguljem"

[7]

koje je svojim zelenim, plavim i zlaćanim tonovima bilo učestali favorit art deco-a. (Slika36)

Manja verzija turbana bio je povez za kosu sa draguljem pozicioniranim iznad čela od materijala od kakvih se radio turban. Baš kao i turban, i ovaj povez kombinirao se s večernjim haljinama (Slika35).

Najjednostavniji oblik ukrasa za kosu je kopča ukrašena svakojakim perjem, još uvijek jedno od najpopularnijih bilo je paunovo perje

Slika36 "Kopča s paunovim perjem"

[7]

3.2 Nakit

Novi neizostavni modni dodaci kada govorimo o nakitu su biserje i perle koje u dugim kolonama leže oko ženskih vratova ili okačeni vise o ušne resice. Ponekad se nalaze na odjeći ili kao labavi pojasevi koji vise oko bokova. Osim

Slika38 "Choker" [7]

bisera i perlica (Slika37) vratove su ukrašavale razne vrpce koje su prijanjale uz vrat, tzv. *choker* (Slika38) koji može biti napravljen od čipke, svile, dragulja, perlica, ružica, itd.

Osim raznih varijacija u bojama, materijalima također dolazi i u raznim veličinama, od jednostavne jedne linije do

bogato nanizanih perlica sa dragim i poludragim kamenjem.

Za one koji se vole zaigrati dužinom ogrlice i više slojeva svakako je bila ogrlica od perlica sa resastom kičankom (*tassel bead necklace*) - Slika39. Niz perlica, kičanka i pokoji cvijetak sa jedne strane na ogrlici koja se u tri namota spušta do trbuha najjednostavniji je način za opisati nakit sa slike.

Naušnice vise sa ušnih resica i danju i noću. Posebice omiljen oblik visio je uz vratove poput lustera nakrcan s bogatim kamenčićima (*chandelier earrings* - Slika41), kićenog oblika.

Slika41 "Luster naušnice"

[7]

Drugi, jednostavniji oblik bio je naušnica na kap (*drop earrings* - Slika40). Boje dragulja odgovarale su haljini ili drugim dodacima, ponekad bi stajali individualno.

Slika40 "Naušnica na kap"

[7]

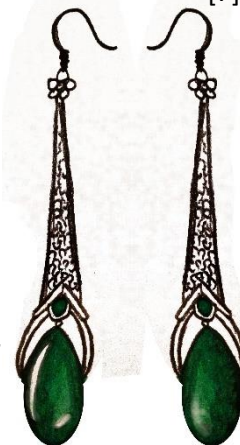
Slika37 "Crne perle"

[7]

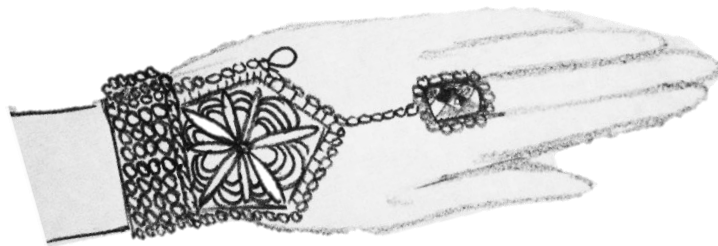
Slika39 "Tassel bead- perle sa kičenicom"

[7]

Također jedan iznimno velik hit bile su narukvice koje su otkrivanjem ruku postale popularne među mladima i među starijima. Debele, iskovane od zlata ili od svijetlo obojene mase slične plastici. Variraju u oblicima od zatvorenih krugova raznih debljina i veličina i kreativnih oblika do *cuff* narukvice.

Oko ručnog zgloba još je jedan tip narukvica bio: narukvice koje su bile spojene s prstenom, takve su se zvale ropske (*slave bracelet*) narukvice (Slika42). Motivi koji su dominirali na *slave* narukvicama bili su egipatski, poput zmije. Blijede puti svojih golih ruku djevojke su prikrivale rukavicama raznih varijacija, čipkane, svilene, bijele, crne, i plavičaste. Ponekad bi nosile rukavice samo da im velika prstenja ne spadaju s ruke. U javnim večernjim izlascima kada su u kontaktu s drugim ljudima bile su neizostavne u početku, a njihova dužina dosegala je čak i preko lakta ponekad, ali kasnije kada pokušavaju odgurnuti od sebe što više zatvorenu formu i pokazati što više kože djevojke ostavljaju rukavice doma.

Slika42 "Ropska narukvica"

[7]

3.3 Rukavi

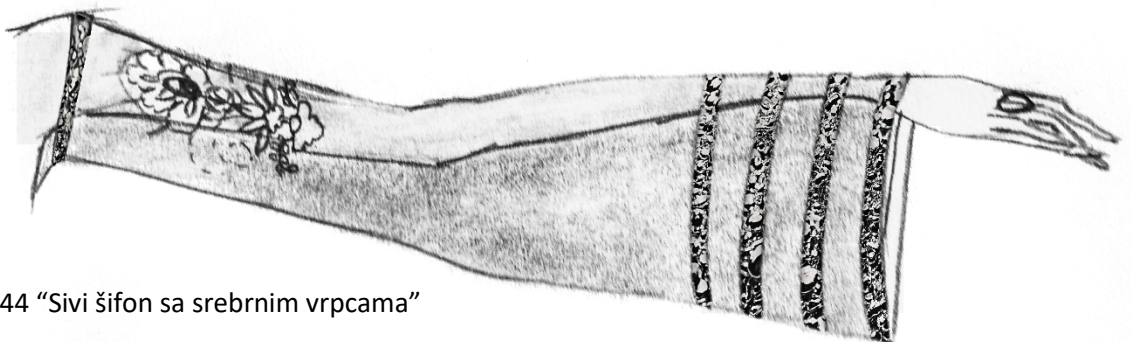
Vogue, 15. studeni 1921. strana 49 *"The whims of the winter mode are expressed first of all in varied sleeves"*

Slika43 "Sivi baršun rukav"

[7]

Bez obzira na njihove varijacije, rukavi teže jasnom iskazivanju zaobljenosti ruke do ramena. Molyneux radi model na slici iznad od sivog baršuna ukrašenog madežima od čeličnih glava čavala. (Slika43)

Slika44 "Sivi šifon sa srebrnim vrpčama"

[7]

Širina na zapešću, još jedna karakteristika novih rukava, je naglašeno u ovom modelu Molyneux rukava izrađenog od sivog šifona sa posrebrnim vrpčama. Istočnjački motivi vidljivi na nadlaktici. (Slika44)

Jenny upotpunjava kroj s iznimno širokim dabrovim krznom koje obavija zapešća, sa odgovarajućim ovratnikom. Svi dijelovi dolaze zasebno, tako da se mogu primijeniti na bilo koje odijelo. Dabrov ovratnik je duguljastog oblika, koji se širi na kutovima i završen je sa ogromnim gumbima obloženim dabrovim krznom(Slika45).

Slika45 "Dabrovo krzno"

[7]

Početak i kraj ovog uskog rukava je crni marokanski krep (crepe marocain), ali između, rukav je ispumpan u petlji crnine i sivila (Slika46).

Slika46 "Marokanski krep" ▶

[7]

◀ Slika47 "Srednjovjekovni rukav"

[7]

Srednjovjekovni, viseći rukav je odlučno omiljen u ovoj modi. Martial et Armand ga interpretira kroz mekanu, čvrstu čipku. (Slika47)

I dok su neki rukavi zamjetno otkrivajući, drugi su zabavno zatvarajući, kao ovaj koji

Slika48 "Baršunasti rukav s cvjetovima"

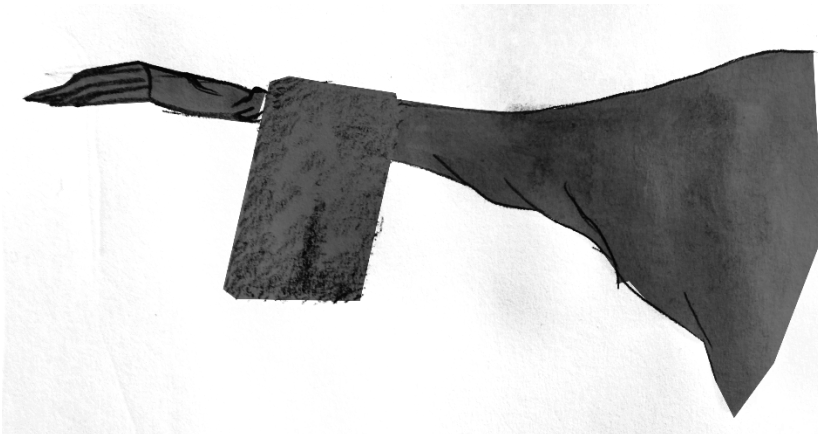
[7]

Jenny radi od čistog, tamnog baršuna sa završetkom na manžetu s rukavicom bez prstiju, potpuno veseo, cvjetni baršun. (Slika48)

Za još jednu interpretaciju otvorena-rukavica manžete, Jenny bira tešku čipku preko rukava od crepe marocain u obično je obojena da se ukomponira. Manžeta je iznimno duga i usko zagumbana. (Slika49)

Slika49 "Marokanski krep s čipkom"

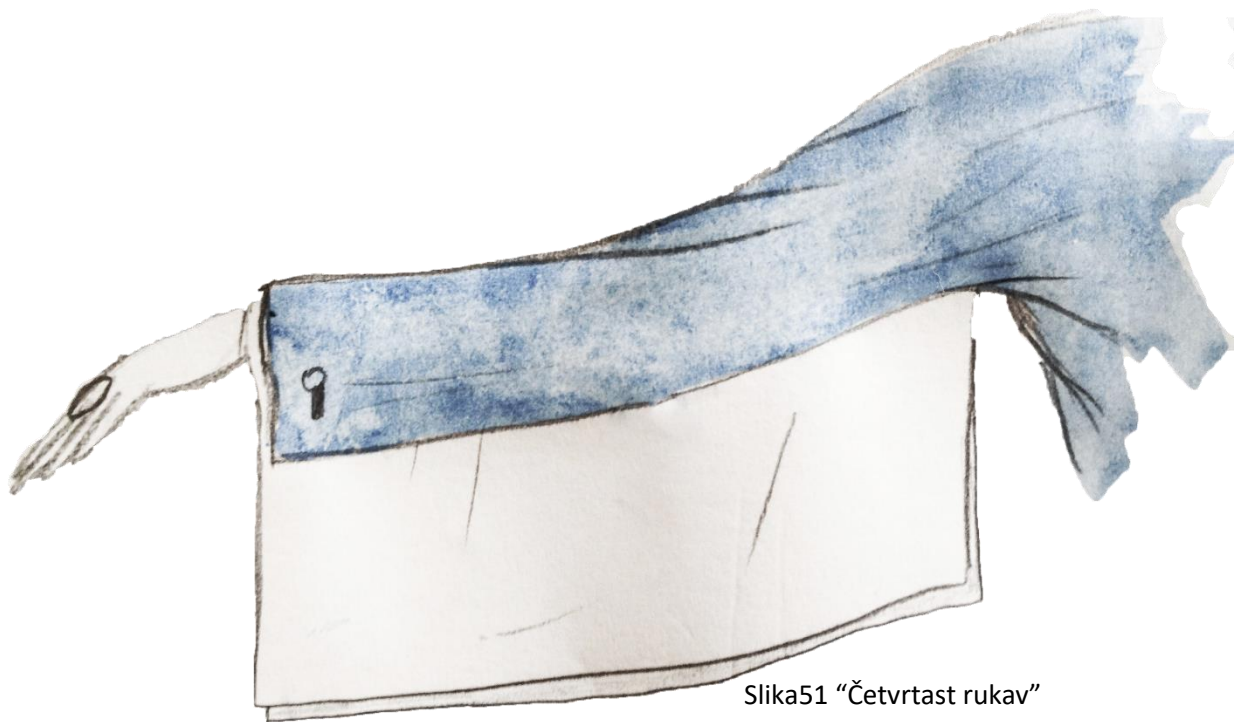
[7]

Slika50 "Kaput-haljina s krznom"

[7]

Na kaput-haljinama od crnog finog štofa Jenny uravnotežuje veoma široku orukavicu sa koje visi široka manžeta od obojene vune. Dužina i lagoda rukava na zapešću se mora uzeti u obzir (Slika50) .

Slika51 "Čtvrst rukav"

[7]

Čtvrst rukav također zahvaća Jennynu pažnju. Ovaj je od krepa ili šifona, sa donjim dijelom od materijala druge boje. (Slika51)

Iako na očigled čtvrst, ovaj čipkani rukav je prikačen na Jennynu haljinu od krepa, koja se pridržava samo na vezicama sa perlama. (Slika52)

Slika52 "Čipkani rukav s perlama"

[7]

Slika53 "Ravni rukav od baršuna"

[7]

Široki, no svakako prateći linije ruke, ovaj ravni rukav je od crnog baršuna lagano uvezen srebrenim nitima, sa presvučenim manžetama od bijelog krepa. (Slika53)

Novi plašt-rukav koji je smislila Madeleine afirmira ruku usko gotovo do prstiju i formira tri plašta na ramenu. (Slika54)

Slika54 "Plašt-rukav"

[7]

**Crepe marocain* - marokanski krep, tanka naborana tkanina napravljena od vještačke svile, svile ili vune ili kombinacijom ovih vlakana

4. Ženski kaputi

Nema ništa ljepše od *vintage* zimskog kaputa iz *Jazz* doba. U svojim dugačkim oblicima sa ovratnicima i orukavljem od krzna zatvaraju te u kukuljicu topline i stila kakav je neponovljiv. No, još uvijek ne kao odjeća ispod, kaputi ostaju više jednostavni, kopčaju se jednim botunom preklopljene tkanine na desno i zadržavaju tek goli minimum dekoracije. Istina, takav kaput nije ni mogao nositi na sebi mnogo dekoracije koja bi sa sebe izgurala ljepotu i važnost krzna. Remen nije bio obavezan i bio je potpuno opcionalan kao nešto ornamentalno što često nije okruživalo kaput u potpunosti. Potpuni remeni su bili češća pojava u ranim dvadesetima i na muškim kaputima.

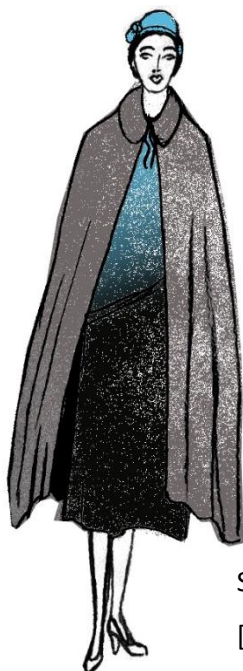
4.1 Ljetni kaputi ili jakne

Rade se od laganijeg tvida, pletenine i vune, nosi se otvoreno samo sa remenom od tkanine koji se veže oko struka. Dužina je bila kraća od zimskog, tik do koljena, otkrivajući sportske suknje i putna odijela ispod. Taj izgled se smatra veoma hrabrim i omiljen je u ranim dvadesetima kasnije je zamijenjen mnogo ženstvenijom kukuljicom kasnijih dvadesetih.(Slika55)

Slika55 "Ljetni kaput/ogrtač"

[7]

4.2 Proljetni ogrtač

To je bio još jedan tip kaputa koji se isto nosio otvoren, samo sa vrpcom oko vrata. Takav ogrtač je obično bio elegantno večernje omatalo, a u dnevnoj nošnji natuknuo bi da je nositelj iz visoke mode i vjerojatno veoma bogat.(Slika56)

Slika56 "Proljetni kaput/ogrtač"

[7]

Slika 57: Coco Chanel, kaput/haljina of tvida obrubljen svilenim cvjetnim printom

[2]: 66/67

Krojeni kaput od Chanel iz 1927 godine napravljen je od vunenog tvida, obrubljen je ružičastim cvjetovima s crnim rubovima koji su printani na svili. Vizuali koji prikazuju upravo koliko je Chanel vješta u krojenju donoseći prvi uvid u svoje ikonsko žensko odijelo koje tek treba nastati. Njen prepoznatljiv mekan kroj koji je donosila na tržište do svoje smrti 1971.

4.3 Zimski kaput

Zimski kaputi često se rade od antilop velura, velike gomile baršuna, crnog finog vunenog štofa, i velura. Popularne zimske boje uključuju crnu, smeđu, preplanula, srednje zelena, ispucano plava i brusnica crvena. Smeđi i sivi pokrivač je također bio u stilu. Posteljina se radi od kineskog krepa, kineskog satena, brokata i drugih svila i blendova.

Samo za one koji si mogu priuštiti, kaputi u zadnjoj polovici desetljeća nosili su lažno ili pravo krzno na ovratnicima ili u obliku gljive ili kao ogroman šal ovratnik. Popularna krzna su bili kanadska kuna, oposum, rakun, tuljan, lisica, sobol i za viši sloj dabar. Srednja klasa se zadovoljava sa jeftinijim lasicama, vjevericama, činčilama ili krticama. Neka jeftina krzna poput zeca bili bi bojani da izgledaju kao skuplje lisičje krzno ili krzno tuljana. A ukoliko je pravo krzno bilo van vaše mogućnosti potrošnje postoje jeftinija, lažna, sintetička krzna često nazivani Siberska krzna, koji su sličili pravom krznu. Najomiljenija krzna obilježavaju duga, meka dlaka.

Drugi oblik zimskog kaputa bio je *fakultetski* kaput, češće viđen na mladim curama, tinejdžericama i mladim ženama. Ti kaputi su bili izrezani ravno, s dvostrukim kopčanjem od šest gumba u dva reda. Bili su potpuno slični muškom vunenom kaputi. Svijetle crvene, plave i karirane su bile popularne. Dužina je bila do pola lista je popularna u ranim godinama, sve do 1925. kada dolaze vuneni kaputi do koljena. Dužina kaputa se zadizala s dužinama haljina. Jedan trend koji je bio popularan svakako među studentima i to i muškarcima i ženama bio je dugi ogroman kaput od rakuna. Biti vlasnik takvog kaputa ipak je značilo da dolaziš iz dobrostojeće obitelji. Takvi studenti često su bili i vlasnici Model T automobila i jasno su iskazivali koliko uživaju vožnju u njemu. S obzirom da se u Model T-ju bilo jako hladno voziti zimi, kaput od rakuna savršeno se uskladio s tom potrebom. Svaki student je želio rakunov kaput, pa i žene koje nisu baš često bile vozačice ali su svakako jednako bile žustre pokazati svoje dobrostanje.

4.4 Ženske kabanice

Za kišna vremena žene su slijedile muškarce i nosile kabanice od gabardena (*trench coats*), no to još uvijek nije toliko popularno jer svoju popularnost dostiže tek u tridesetima. Svakako, svrha tog kaputa je ostaviti nositelja toplim i suhim, pa su i materijali nauljeni ili od neke druge mješavine pamuka sa gumom. Ženska kabanica je često bila svjetlije, jarke boje, kao što je žuta, crvena ili plava. To je olakšalo i vozačima da ugledaju žene na cesti po jakim kišama.

Zrelije žene su češće viđene u kabanici nalik pelerini, koja je preko ramena padala kao *poncho* i imala izreze za ruke na obje strane. Bez obzira kakav je stil kabanice žena odabrala, šešir je bio obavezan. Neke žene bi se provukle i sa vunanim klošem, ali za jače kiše ipak je bilo potrebno nositi kišne kape, koje su izgledale kao stara zaštitna kapa (*mop cap* - vidi sliku) sa zavrnutim rubom prema gore. Tako čak i u posebice modno osviještenim dvadesetima namjena je prevladala modu.

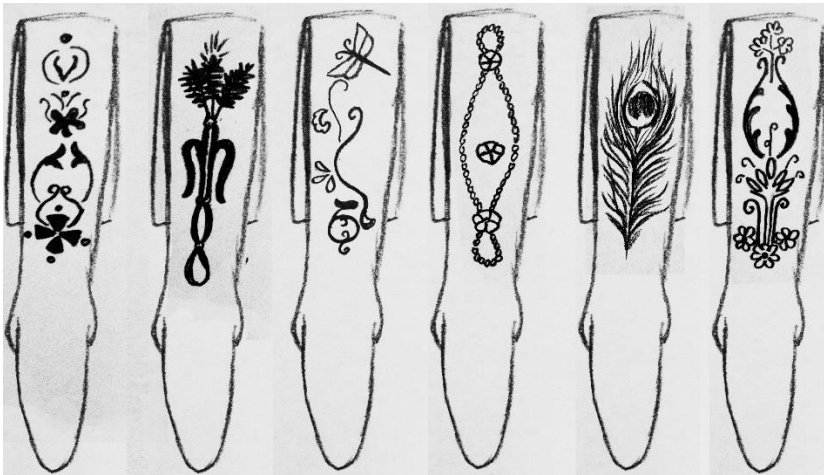

Slika58 "Ženska kabanica"

[7]

5. Čarape

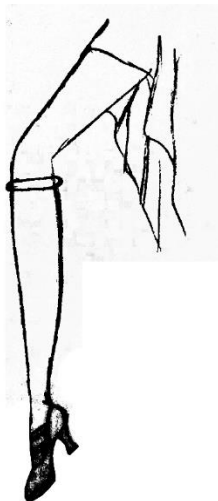
U početku dvadesetih žene nose crne čarape, isprva samo tinejdžerice, a potom i odraslije žene nose tamne gole čarape poput najlonki, koje ponekad imaju uzorke perja ili cvjetova na listovima. Svilene čarape dolazile su u svim mogućim varijacijama sa geometrijskim uzorcima, slikama art deco-a, azijskim leptirima i zmajevima(Slika59). To je davalo ženama mogućnost da pokažu malo stila i kreativnosti. Žene koje nisu bili dovoljno hrabre da nose čarape s uzorcima mogle su kombinirati čarape sa svojim haljinama jer su čarape dolazile u bojama breskve, ružičastoj, svijetlo zelenoj, plavoj, srebrenoj i bijeloj, jer ipak i haljine su bile pastelnih boja. Čarape su stajale labavo i nije bilo rijetkost vidjeti kako se naboraju na udovima. Za one posebice buntovne djevojke bilo je učestalo vidjeti ih u *flapper girl* stilu sa čarapama naboranim tik ispod koljena(Slika60).

Slika59

“Čarape sa raznim vrstama uvezenih uzoraka”

[7]

Slika60

“Čarape naborane ispod koljena”

[7]

6. Cipele i torbice

Cipele su uglavnom bile špičastog vrha, niske potpetice poznate kao „Louis“ i najčešće ima T remenčić(slične modernim plesnim cipelama). Također su se nosile natikače zatvorenog prednjeg dijela ukrašene perlama.

Torbice dolaze u raznim oblicima, ali uglavnom su veoma malene. Najtipičnija je uvezena ili od perli *clutch* torbica(torbica koja se kopča na vrhu sa dvije kuglice koje se opiru jedna o drugu – vidi Slika61) ili okrugla koja visi o tanki lančić.

Slika61 "Ženska *clutch* torbica"

[7]

Slika62

Talijansko francuski dizajner André Perugia; cipele se nalaze u Royal Albert Memorial Muzeju u Exeteru, Devon, Engleska i prikazuju klasičan glamur 1920ih, fotografirala Dulcie Horn, svibanj 2012.; <http://www.dulciedulcie.com/2012/05/clarkes-shoe-design-competition-shoe.html> (07.04.2014.)

7. BITI ŽENA U DVADESETIMA

Angela J. Latham 2000te predstavlja svoju knjigu "Posing a Threat: Flappers, Chorus Girls, and Other Brazen Performers of the American 1920s" kojom pripovijeda život svoje bake u 1920tima. Njena baka je imala karakterističnu "bob" frizuru tog doba kao prava flapperica, ali je pod njom imala pletenicu ili kopču s iglom da bi mogla zadržati poštovanje kao srednjoškolska učiteljica van društvenog života. Kasnije je čak lagala da je samohrana majka samo da bi mogla zadržati svoj posao kada se udala. Latham ukazuje na to kako se ljudi bave strategijom nastupanja u predstavi, primjerima kako javni i privatni prikaz nečijeg seksualnog identiteta, svakodnevnih normnih razlika na sustavu različitosti spolova je upravljanje detaljima i prezentacije sebe doručeno u najsitnije detalje. Ženin svakodnevni izgled unutar trenutačne mode te njihova vizija u popularnim aktivnostima društva su dvije paralele klizećeg performansa. Latham maštovito spaja dvije javne arene, teatralna revija i burleska izazvana dobro znanim kontroverzama i cenzurama, ali popularni modni trendovi 1920ih - kratke haljine, Negliže, svilene čarape - naširoko osuđivani kao "vizualni opis svega što je moralno krivo sa Američkim ženama." [3]: 69

Navedeno s ove strane, Latham interpretira slobodnije modne trendove 1920ih obraćajući nam se da budemo pažljivi u skakanju na zaključke, opominjući nas da su žene uvijek više bile pridržane više nego slobodne modnim kodom i kontroverzama. Latham to naziva "ideološki teren između cenzure i autorizacije nad prikazom ženine ljepote." [3]: 101 Ona opisuje napetosti oko burleske i revija više klase oprezno povezujući cenzuru i ludilo za *showbusinessom* zaključujući da je sloboda prividnan unutar "sputavajuće granice protiv žena." [3]: 104

Latham opisuje Flapper stil kao sliku, pozu, glumu, ističući da ne govori o svim američkim ženama, nadalje tvrdi da žene koje rade su najčešće bile predmet javnog primjera flapper mode. Ta radna klasa žena je svaka žena koja je odlučila uzeti stvari u svoje ruke, stoga je bila manje cijenjena. Modni trendovi dječaćkog chic izgleda posuđivali su elemente s flapperom te s rastućom vidljivošću lezbijskog trenda, razdoblje je okruženo transgresijom koja guta modu i teatar. Guranje ovih rubova je razbijanje utemeljene slike Američke ženstvenosti i seksipila.

8. Muško odijevanje od 1920. – 1930.

Muška moda u dvadesetima se nije mnogo mijenjala, davno je već prošlo razdoblje kada su se muškarci kitili, ali neke promjene i varijacije, te noviteti ipak su zaživjeli stoga nećemo u potpunosti zanemariti mušku modu. Iako su dvadesete doba kada žene počinju vikati i kada se njihov glas počinje čuti, muškarci koji stoje uz takve žene također su središte nove kulture koja se počinje razvijati – POP kultura, i kao takav muškarac u dvadesetima izložen medijima, časopisima, televiziji mora ostajati u centru modnih zbivanja. Mnogi su stekli mnogo lovca na lak način i žele iskazati da ga imaju, nema boljeg načina od mode za tako nešto. Zavirimo u svijet muške mode dvadesetih.

1920. Amerikanac: Šešir od mekog pusta, košulja i kravata čistih boja, kaputić od vunenog štofa s dvostrukim kopčanjem – po dva presvučena gumba sa svake strane, džepovi ušiveni, hlače ravne, *regular fit*, visokog struka, uglačane od flanela s manšetama, kožne cipele. Popularna su čista lica ili mali brčići.(Slika63)

1922. Englez: Slamnati šešir s visokom glavom, odijelo od laganog vunenog štofa s dvostrukim kopčanjem, veliki našiveni džepovi s gumbom, prikopčani gumbi, uske, ravne, uglačane hlače visokog struka s manšetama, kožne cipele. (Slika64)

1925. Amerikanac: Šešir od mekog pusta sa širokim obodom, krzneni kaput do pola lista s dvostrukim kopčanjem, ušiveni džepovi i široko orukavlje, ravne uske hlače, kožne cipele(Slika65)

1925. Englez: Odjeća za golf – kačket, košulja i kravata, pleteni pulover s v-izrezom i ornamentiranim prugama, uzorak na prsima, nadlakticama, podlakticama i struku, pumperice od kariranog vunenog štofa, pletene dokoljenice, kožne cipele.(Slika66)

1927. Amerikanac: Šešir od mekog pusta, kaput do polovice lista, dvostrukog kopčanja sa krznenim ovratnikom i velikim prišivenim džepovima s preklopom i pojas s gumbima, uske uglačane hlače s manšetama, kožne rukavice i cipele.(Slika67)

1928. Amerikanac: šešir od mekog pusta, košulja i kravata, prsluk s četiri džepa, sako sa širokim ovratnikom, reverima i našivenim džepovima. Hlače pumperice, pletene dokoljenice i kožne cipele. (Slika68)

◀ Slika63
[7]

◀ Slika64
[7]

◀ Slika65 – Krzneni kaput
Fur Retail Trade Lanpher
Furs, Raccoon
Automobile Coat.
Autofahrer-Mantel aus
Waschbär-Fellen (Pelz),
'Lanpher Furs, North Star
Brand. Lanpher, Skinner
& Co., St. Paul, Minn.
Season 1906-7. 72

Slika66 ▲
[7]

Slika67 ▲
[7]

◀ Slika68
[6]:185

8.1 Muškarci i moda

Preokretom stoljeća i početkom dvadesetog muškarac više nije bio taj koji je nosio krunu mode kao u srednjem vijeku. Već desetljećima žena je ta koja se više kiti i više dolazi do izražaja, stoga nije nimalo čudno što od 1920. do 1930. nemamo nekih zamjetnih promjena, tim više Anne McEvoy u svojoj knjizi „*The 1920s and 1930s*“ govori o muškarcima koji se teško navikavaju na modne promjene, o muškarcima koje više nije briga za zadnjim trendovima:

„U ranim 1920ima, neki stariji muškarci su još uvijek nosili njihove preokret-stoljeća do bedra duge lastin rep jutarnje kapute, krilate ovratnike i hlače bez manžeta, posebice za formalne događaje.“^{[9]:15}

Među mlađim muškarcima već se vidi mnogo uglađeniji i opušteniji stil, posebno u SAD-u. svijest muškarca i žene se podudara a takva je potreba da se oslobodi od zatvorene zakopčane forme, pa nastaju poslovna odijela sa kraćim jaknama, sa jednostrukim i dvostrukim kopčanjem, oni u potpunosti mijenjaju duže frakove. Sakoi se rade od vune, serža a povremeno od tvida. Konstruirani su udobnije, labavijeg reza, širokih ramena i širim rukavima. Uobičajeno je bilo nositi prsluk od iste tkanine. Hlače su na dnu bile s manžetama, te su glačalom imali boru sprijeda i straga.

Velika muška modna ikona svakako je bio Princ od Walesa koji je promovirao stil hlača sa manžetama, što je uvelike nagnalo ostatak svijeta da prati njegove korake. To i nije bilo toliko teško pošto su dvadesete doba kada mediji postaju velik dio kulture u cijelom svijetu, i komunikacija u modnom svijetu između Europe i Amerike je uobičajena svakidašnjica.

Te poznate hlače Princa od Walesa dolazile su u raznim varijacijama, boje, tkanine i oblika, tako su do sredine desetljeća manžete na nogavicama postale poprilično široke; u boje se ubrajaju smeđa, siva, tamno plava koja dominira, ali buntovan Princ od Walesa nije volio nositi sve što i ostali pa je on bio taj koji je prethodio modi, primjerice noseći „bjele hlače, lak sako, košulja i kravata“.^{[9]:14}

Popularne postaju kravate s uzorkom, doduše često maleni geometrijski oblici koji su popularni u ženskoj modi, rade preljeve boja. U večernjem odijevanju popularni su bili smokinzi sa urezanim-rever satenskim okovratnikom, koji kasnije zamjenjuje šal-okovratnik. Nose se sa ugrađenim prslukom.

Jedan od modnih zapisa je i knjiga Veliki Gatsby, gdje Gatsbyja opisuju kao nekakav ideal muškarca u visokom društvu, on je odjevenu bijelo flanel odijelo, nosi srebrnu košulju i zlatno obojenu svilenu kravatu. Slijedeći kontekst autora, uzimamo u obzir da lik u prvom licu gleda na Gatsbyja s divljenjem, kao nekakvu ikonu, uzimajući slobodu da zaključimo da se to mišljenje dijeli s autorom vrijednonosno je zaključiti da bi muškarac ranih 20ih godina izgledao odgovarajući ovom opisu. S obzirom da je "Veliki Gatsby" knjiga napisana od strane suvremenika radnje, Fitzgeralda, sposobna je najslikovitije prenijeti obris koje je tadašnje društvo, okolina ostavljalo vidljivo njemu. Koristeći se tom knjigom želim prenijeti duh koji prožima idealista tog razdoblja koji povlači maštovite paralele sa stvarnom slikom New Yorka oko sebe te istodobno napuhanom radnjom u svrhu zabave čitatelja.

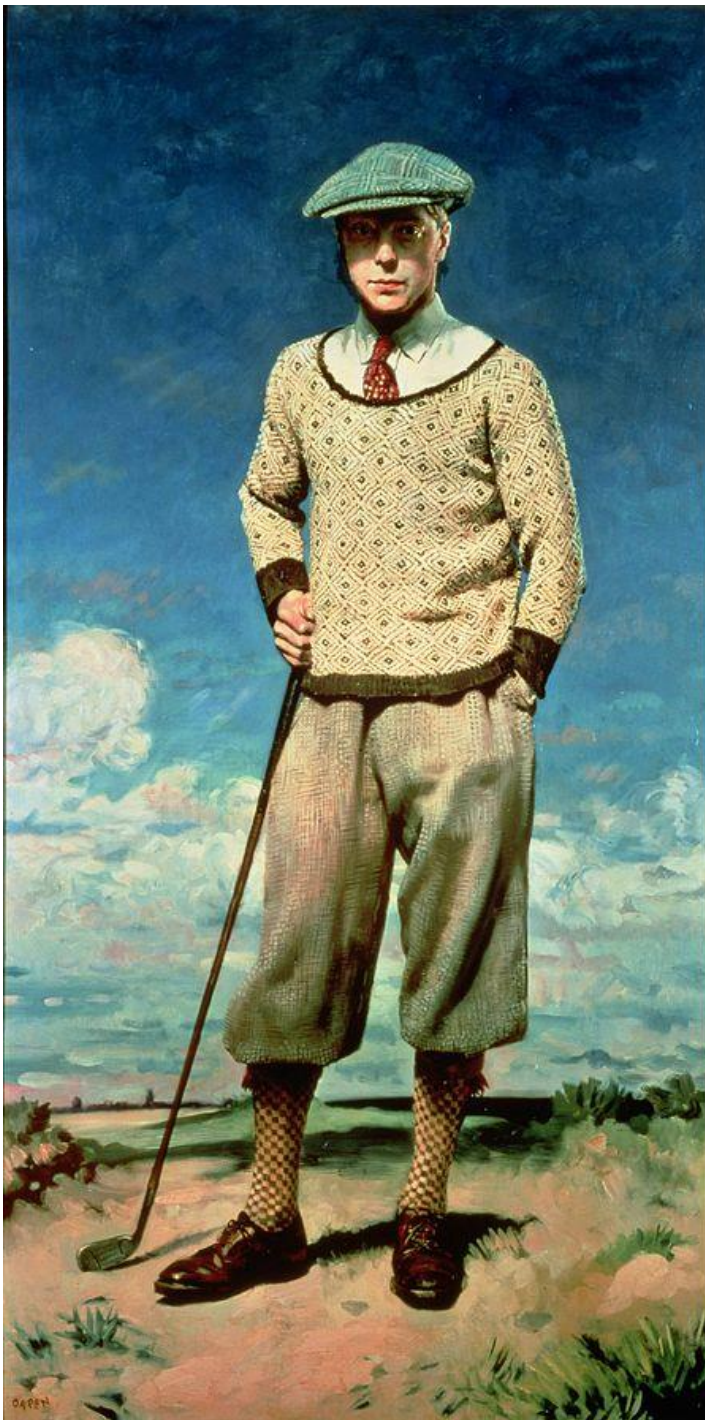
8.1.2 Dodaci

Muški modni dodaci zadržavaju svoj minimum: džepni sat sa lančićem preko prsluka bio je jedini dodatak koji su muškarci nosili. „Nakit je bio van mode – čak i vjenčani prsten je bio neobičan za muškarce.“^{[9]:16)}

No za one koji su stvarno modno osviješteni tu su bili svileni rubčići, šalovi s resicama, i igle za kravatu. Da bi se upotpunio izgled trebalo je još nabaciti vuneni kaput ili Burberry kabanicu, muškarac je neizostavno trebao šešir da ga može podići kada sretne lijepu damu na ulici: *trilby* (šešir sa kratkim obodom, sličan *fedora* šeširu) šešir bio je napravljen od čvrstog filca, sa malo užim rubom nježno okrenut prema gore sa strana i na pozadini; drugi izbor bio je vulgaran *fedora* šešir, veći, mekši i sa širim obodom, često se nosio nagnut malčice prema naprijed.

8.1.3 Princ od Walesa

Kada je dotični Princ od Walesa (Slika69) 1922. izletio na golferski teren noseći pulover ispleten u *fair isle* uzorku, širokim hlačama do ispod koljena gdje se skupljaju debelom manžetom, započeo je modni trend koji se i danas javlja. Džemperi dugih rukava i puloveri bez rukava, nošeni sa usklađenim čarapama – pletenim dokoljenkama, postaju uniforma muškarca u stilu.

Slika69

William Orpen

Ulje na platnu

Princ od Walesa, 1927,

„Edward, Princ od Walesa,
Kapetan Kraljevskog i
Drevnog Golf Kluba od Sv
Andrije“

Izvor:

[https://commons.wikimedia.o
rg/wiki/File:William_Orpen](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:William_Orpen)

=

[Edward, Prince of Wales.j
pg](#) (27.05.2017.)

9. KULTURA U DOBA GATSBYJA

U trećem poglavlju Velikog Gatsbyja^[4], iz perspektive Nicka Carrawaya društvo je predvidljivo, grupirano, „Istoga trenutka me zapanjio broj Engleza u neposrednoj blizini; svi dobro odjeveni, svi izgledaju malo gladno, i svi pričaju u niskim, iskrenim glasom čvrstim i uspješnim amrikancima. Bio sam uvjeren da su prodavali nešto: obveznice, osiguranja ili automobile. Bar su očajno bili svjesni lake love u neposrednoj blizini uvjereni da je njihova za par riječi ispravnog tona. (...) koktel stol – jedino mjesto u vrtu gdje slobodan muškarac se može meškoljiti bez da izgleda besciljno i usamljeno.“^{[4]: 44} Ali uz te sve mutne poslove, prisutna je bila i zabava, dobra raspoloženja i sliku koju Gatsby stvara, to utočište za flapper cure, „...stari muškarci guraju mlade cure unatrag u vječne nemilosrdne krugove, superiorniji parovi drže se uzvišeno, modno, držeći se svog kutka. Veliki broj slobodnih djevojaka pleše individualistično.“^{[4]:51} Do ponoći veselje se povećava, tenor pjeva na talijanski, a zloglasni kontralto je jevao jazz, a između brojeva ljudi su izvodili vratolomije po cijelom vrtu. Autor spominje ljude kakvi dolaze na tu zabavu, to su ljudi koje sigurno uzima iz nekakve okoline, makar djelomično, „entuzijastični sastanci među ženama koje nikada nisu znale jedna drugoj ime,“^{[4]:44} te grupe se mijenjaju tako brzo, rotiraju konstantno, „samouvjerene cure koje dođu kao malo stabilnije karike, postanu za jedan oštar kratak moment centar grupe, i onda uzbuđena trijumfom sklizne u more lica i glasova i boje ispod nezaustavno mijenjajućeg svjetla.“

9.1 SLIKA NEW YORKA

„Počeo sam voljeti New York, užurbani, avanturistički štih noći, zadovoljstvo koje pruža konstantno treperenje žena, muškaraca i strojeva neumornom oku. Obožavao bih stupiti na Petu Aveniju izabirući romantične žene iz gužve u čiji bih život ušao samo na par minuti, i nitko nikad ne bi znao ni osuđivao. U začaranom metropolskom sutonu osjećao sam uhodeću samoću ponekad, i osjetio ju u drugima – siromašni mladi naučnici koji su rintali ispred prozora čekajući dok ne bude vrijeme za samotnu večeru – mladi naučnici u zoru, trateći najizazovnije trenutke noći i života.“^{[4]: 62}

Grad viđen sa Queensboro mosta je uvijek grad viđen po prvi puta, u svom prvom divljem obećanju od sve misterije i ljepote u svijetu.“^{[4]:74}

Slika70 [7] Charlston na muškarcu

Slijedeći buntovan primjer flapper djevojaka inspiriralo me da sam kreiram nešto što bi danas predstavljalo buntovnost i dvadesete u jednome, rezultirajući u *charlstonu* koji je odjeven na muškarcu. (Slika69)

ZAKLJUČAK

Počevši lagano sa uvodom u cijelo ovo razdoblje nisam ni očekivao koliki se svijet zapravo pred mnome upravo u tom trenutku rasplitao. I što sam više detalja saznavao to sam više detalja želio potražiti, i sve mi se uvijek činilo nedovoljno, nedovršeno, sve sam imao potrebu nadopuniti, proširiti.

Iz predavanja na kolegiju „Povijest tekstila i odjeće“ malena vrata u *vintage* svijet 1920ih godina prošlog stoljeća su mi se otvorila od čega sam iskovao polaznu točku. Već duže vrijeme sam i sam fasciniram tim desetljećem, koje doživljavam kao nekakvo buđenje, normaliziranje svijesti, vremena kada je sve savršeno, kada sve sjeda na svoje mjesto, iako u svijetu ne postoji ništa tako savršeno, dozvoljeno nam je maštati. Ta polazna žar nagnala me da ovu temu istražim dublje i detaljnije.

Pronalaženje literature bilo je iznimno teško, većinom sam nalazio djela u kojima su 1920e tek usputno ispričane, onda sam malo dublje kopao, kontaktirao razne ljude koji bi mi mogli pomoći sve u svrhu da istraživanje ne ostavim nepotpunim. Za detalje biografije fascinantne modne ikone Coco Chanel uvelike mi je poslužila „Encyclopedia of Clothing and Fashion“ od žene koja me svojim istraživanjem nikada ne razočara – Valerie Steel koja se tu nalazi kao izvršni urednik. Tu pronalazim i citate iz velikih i važnih modnih časopisa, kao primjerice *Vogue* što me potaklo da i sam pronađem nekakve članke iz dotičnog časopisa ili bilo kojeg drugog iz tog doba koji bi mi mogao pomoći u istraživanju. Sreća mi se osmjehnula kada sam pronašao par članaka koji opisuju detalje ženskih modnih dodataka, rukava, pa čak i osvrt nacionalne svijesti toga vremena koje pronalazim u magazinu „The Saturday Review“.

Nipošto ne bih mogao završiti istraživanje bez pomoći gđe. Debbie Sessions koja mi je izišla u susret sa svojom literaturom na osnovu koje je radila članke na svojoj Internet stranici – www.vintagedancer.com koja je svoj hobi pretvorila u posao, specijalizirajući se za *vintage* modu i odjeću.

Ilustracije i kratki opisi iz knjige „Povijest odijevanja na zapadu“ od Johna Peacocka bili su svakako moja polazna točka. Od tud se zapravo daljnje istraživanje širilo, kronološki redosljed muške i ženske mode zahvaljujem njemu i njegovom istraživanju.

Sve finese koje su nadopunjavale svako poglavlje jedno nakon drugog mogu zahvaliti autoricama posljednjih dvaju djela koja ću spomenuti: „Fashions of a decade:the 1920s“,

kratka knjiga kostimografije ispisana više kao priručni za tematski kostim 1920ih, te „The 1920s and 1930s“ koja na sličan način kao i prethodna vodi kroz obilježja mode 1920ih, sa puno jačim vizualnim primjerima i opisima usredotočena na žarišne točke dvadesetih upotpunjuje ovo kratko i fascinantno putovanje u živahan charleston sa *flapper*-icama.

Prolazeći avanturu života bake Angele Latham, dobio sam uvid u život jedne flapper djevojke kojoj protagonistica miješa društveni, privatni i poslovni život u simultanu traku farse da bi mogla živjeti relativno zadovoljnim životom. Zaplesajući na moment na Gatsbyjevoj zabavi dobivamo sliku suvremenika Fitzgeralda koji svojim djelom prenosi duh tog vremena. Sam grad, ljudi, svi su probuđeni, svi su u oblacima. Ljudi su kao pušteni s lanca postali ovisni o zabavi, društvu, a prohibicija alkohola samo je kreirala intimnija druženja. Sposobnost da se cijelo društvo pretvara da živi lagodno, a paralelno živi život svakodnevnog radnog čovjeka ili žene, me u najmanju ruku fascinira. Ljudi su bili sposobni podvojiti svoje živote za par uzdaha slobode, plesa, vrve, života, alkohola, glazbe, avanture. Razumljivo da bi takvo razdoblje nastupilo nakon rata.

Izdanja Metropolitan Muzeja umjetnosti u New Yorku su slikovito opisala, objedinila i dopunila fineze koje su mi nedostajale u visokoj modi. Kroz malu galeriju od nekoliko značajnijih komada koji su ostali kao ikona za pamćenje izloženi u muzeju, dobio sam sladak okus na jeziku. Moda dolazi od društva, osim što ju oblikuje kreator, jasno smo na primjeru Jeanne Lanvine vidjeli kako može ići u dva smjera, ovisna o klijentu. Dakle ako klijent ima volju da manipulira modom, nikada u tolikoj mjeri kao dizajner, ali do te razine da se može reći da je volja pojedinca uvjetovala guranju granica. Svatko se usudio nešto drugo, svatko je pridonio u odjeđenoj količini i zajedno su stvorili nešto karakteristično. Simpatično mi je što je u to doba moda nižeg sloja ukorak pratila visoku modu, iako ne s jednakom finoćom materijala, kvalitetom kroja, i kvalitetom dodataka. Kada je cijena pamuka u New Orleansu došla na 84 centa po kilogramu, južnjački farmeri su zasadili najveću sjetvu u povijesti što je rezultiralo padom cijene na 20 centi po kilogramu, ova pamučna kriza ostala je većinu dvadesetih i tridesetih godina.

Moda nekog razdoblja može nam dati uvid u društvena, gospodarska i psihološka obilježja, mogu naznačiti zajedničku misao, razlučiti stanje uma, izdvojiti „dušu“ tog doba i dati mu identitet, jer identitet je bitan, on je ono što se nosi dalje i po čemu se nešto pamti, bez identiteta smo izgubljeni u magli. Moda ne znači samo Chanel, Burberry, Boss, Givenchy... moda je ono što je u svakom pojedincu, visokog ili niskog staleža, ta njegova sposobnost izražavanja; svatko zaslužuje imati priliku da pusti svoj glas, izrazi

se, a dvadesete napokon to svima omogućuju (ovdje centriram žene i njihovu revolucionarnu promjenu u modi i svakidašnjici, govorim o revoluciji, preokretu i evoluciji, jer od dva moguća smjera, svijet je otišao prema boljem); istina, i to razdoblje ima svoje, pa za današnje pojmove, poprilično nazadne stavove, ali u usporedbi s običajima, pravilima i zakonima tek dva desetljeća ranije, dvadesete viču i deru se prodornim glasom. Na kraju krajeva ništa ne nastaje preko noći, osim možda ludnice koju je u modnom svijetu izazvao Princ od Walesa sa svojim *fai isle* džemperom koji su svi sutradan željeli imati, a neki već i jesu.

Ovdje završavam ovo zabavno putovanje u svijet Velikog Gatsbyja, oduševljen proširenim znanjem i zadovoljan provedenim istraživanjem.

Literatura:

- [1] Martin, Richard I Koda, Harold, Bare Witness, The Metropolitan Museum of Art, New York 1966
- [2] Martin, Richard I Koda, Harold, Haute Couture, The Metropolitan Museum of art, New York 1996
- [3] Latham, Angela J. Posing a Threat: Flappers, Chorus Girls, and Other Brazen Performers of the American 1920s, Middletown, Conn.: Wesleyan University Press/2000/Hanover, N.H.: University Press of New England
- [4] Fitzgerald, F. Scott, Veliki Gatsby, <http://www.planetebook.com/ebooks/The-Great-Gatsby.pdf> (05.05.2017)
- [5] Peacock, J: Povijest odjevanja na zapadu, Golden marketing-tehnička knjiga, Zagreb, 2007, str.:183-185;204-205
- [6] Steele, V: Encyclopedia of Clothing and Fashion: Volume 1 A-E(Academic Dress to Eyeglasses), Thompson Gale,SAD, 2005
- [7] Hrvoje Radman Livaja, autorski crteži
- [8] Herald, J: Fashions of a decade:the 1920s, Chelsea House by Infobase Publishing, 2007
- [9] McEvoy, A: The 1920s and 1930s - Costume and Fashion Source Books, Bailey Publishing Associates Ltd. 2009
- [10] The Saturday Review: The Revolution In Dress, 29. kolovoz 1925., http://oldmagazinearticles.com/Twenties_fashion-rebellion_Article_pdf (01.05.2014.)
- [11] Vogue: The Whims of the Winter Mode Are Expressed First of All in Varied Sleeves, 15. studeni 1921., str 49, http://www.oldmagazinearticles.com/1920s_Fashion_details_vogue_magazine_pdf (01.05.2014)
- [12] The Delineator: High Hatting the Spring Mode in New Millinery, travanj 1923., http://oldmagazinearticles.com/1920s_Spring_hats_for_women_of_fashion_pdf (01.05.2014.)